

ΤΡΕΙΣ ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΕΣ

● Του Κυριάκου Κοφτερού
Επιθεωρητή Πλοίων-Τμήμα Εμπορικής Ναυτιλίας

Καθώς μπαίνει το καλοκαίρι και τα μάτια καλωσορίζουν τους κίτρινους κάμπους, η σκέψη πάει στα στάχια, που απαλός ψίθυρος θα ακούεται το παιγνίδισμά τους στον άνεμο. Παρά τις ανομβρίες, τα στάχια γράφουν τη δική τους ιστορία χιλιάδες χρόνια, από τότε που ο άνθρωπος άρχισε να σπέρνει και να θερίζει σιτηρά. Ο θερισμός, ομαδική και κοπιαστική σαν δουλειά, εισαγωγή στο μυστήριο της ζωογόνου γης και χαρά της συγκομιδής στους αστραφτερούς κάμπους, σαν βαθύτερο νόημα. Διηγήσεις των παλαιότερων, τραγούδι, ο χορός του δρεπανιού, όπως τα βλέπουμε πια σε παλιές φωτογραφίες και στα λαογραφικά μουσεία. Οι φτωχότεροι και οι άκληροι μάζευαν (μάζωχναν) τα στάχια που έπεφταν εδώ κι εκεί και είχαν αφεθεί στα χωράφια μετά τον θερισμό. Παρέα με τα σπουργίτια, που ομάδες-ομάδες ξεπετιούνταν στα χαμηλά εδώ κι εκεί, ταπεινοί σπουργίτες και ταπεινοί άνθρωποι παρέα. Θα αναφερθούμε σε τρεις σταχομαζώχτρες σε διαφορετικά σημεία του Ελληνισμού. Σκίαθος του Παπαδιαμάντη, Μαριούπολη της Ουκρανίας και Τηλλυριά της Κύπρου.

Διήγημα του Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη «Η Σταχομαζώχτρα», Σκίαθος 1878. «Αλλά το πρώτιστον εισόδημα της θεια-Αχτίσας προήρχετο εκ του σταχομαζώματος. Τον Ιούνιον, κατ' έτος, επεβιβάζετο εις πλοίον, έπλεεν υπερπόντιος και διεπεραιούτο εις Εύβοιαν. Εκεί, μετ' άλλων πτωχόν γυναικών, ησχολείτο συλλέγουσα τους αστάχεις τους πίπτοντας από των δραγμάτων των θεριστών, από των φορτωμάτων των κάρρων. ... Εκυπτει υπομονετική, σιωπηλή, συνέλεγε τα ψυχία, απήρτιζε τρεις ή τέσσαρας σάκκους, ολόκληρον ενιαυσίαν εσοδείαν δι' εαυτήν και διά τα δύο ορφανά, και αποπλέουσα επέστρεφεν εις το παραθαλάσσιον χωρίον της». Η φτωχή γριούλα μάζευε ό,τι απέμενε από τα θερισμένα στάχια, για να εξασφαλίσει ψωμί για τα δύο ορφανά εγγονάκια της, με καρτερία κάτω από τα σκληρά σκωπτικά βλέμματα, για να γίνει θρύλος και σταθμός στην ελληνική λογοτεχνία.

Η μικρή Μαρία Γαϊτάν, περιοχή Μαριούπολης 1947, στα πρώτα χρόνια μετά τον πόλεμο, όταν υπήρχε πείνα ακόμα: «Μετά την συγκομιδή των δημητριακών, στα χωράφια του κολχόζ συχνά πήγαιναν μεγάλοι και παιδιά, ψάχνοντας για λίγα στάχια, που είχαν απομείνει. Μια φορά είχα πάει περίπου 5 χιλιόμετρα στο χωράφι, για να μαζέψω τα τελευταία στάχια. Όλη την ημέρα κατάφερα να μαζέψω μισό τσουβάλι στάχια, όμως στον γυρισμό συνάντησα έναν ελεγκτή, με κτύπησε με μαστίγιο και μου πήρε το τσουβάλι με τα στάχια». Ο ελληνισμός στην Ουκρανία και τη Μαύρη Θάλασσα από τα πανάρχαια χρόνια μέχρι τις μέρες μας έφερε

γνώση, εκτιμήθηκε και αγαπήθηκε από τους ντόπιους πληθυσμούς. Οι Έλληνες είναι το δεξί χέρι του Θεού, έλεγαν οι Ρώσσοι. Αλλά και οι Έλληνες έζησαν στην ελευθερία και είχαν την ευκαιρία να προοδεύσουν στη φιλόξενη χώρα. Ένας άλλος ελληνισμός, ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας. Στον Β' παγκόσμιο πόλεμο αντιστάθηκαν και πολέμησαν με τους Ρώσσους και τους Ουκρανούς. Στα χωριά της Μαριούπολης υπάρχουν μνημεία των Ελλήνων ηρώων, που έπεσαν υπερασπιζόμενοι την κοινή πατρίδα, ως πολίτες της τότε Σοβιετικής Ένωσης, παρόλα αυτά στην εποχή της καχυποψίας του καθεστώτος υπέστησαν διωγμούς και φυλακίσεις και δάσκαλοι και δημοσιογράφοι εξοτρώθηκαν στην εξορία, όπως ο Κώστα Πράβα-Κοφτηρός. Από χρόνια είχαμε πρόβλημα με την Ιστορία, πολλά τα κενά και οι σιωπές και με δική μας υπαιτιότητα, ώσπου σήμερα ξετυλίγεται σιγά-σιγά το νήμα μέσα από αρχεία και μαρτυρίες. Αναφέρεται για την αρχαιότητα ότι ο χρυσός αιώνας δεν θα υπήρχε, χωρίς την πολιτιστική άνθιση που προκάλεσε το εμπόριο με τον εκεί ελληνισμό. Και στα νεότερα χρόνια τα ανήσυχα πνεύματα της Μαύρης Θάλασσας ονειρεύτηκαν και σχεδίασαν την επανάσταση κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ενώ οι πνευματικοί άνθρωποι και οι εθνικοί ευεργέτες στήριξαν πνευματικά και υλικά την Ελλάδα στα πρώτα της βήματα, σαν ανεξάρτητο κράτος.

Η σταχομαζώχτρα της Κύπρου: «Αγία Τηλλυριά, πώς να ιχνογραφήσω τη μορφή σου; Σταχομαζώχτρα και ζητιάνα μου. Και τι να ζητιανέψεις πια που τα 'χεις όλα, τόση ζωή και τόσο θάνατο...». Με το άγονο της έδαφος η Τηλλυριά ακόμα και πριν 50 χρόνια είχε μεγάλη φτώχεια, που εμείς δεν μπορούμε να φανταστούμε. Την εποχή του θερισμού πολλοί κάτοικοί της έπαιρναν περπατητοί τον δρόμο για τη Μεσαορία, όπου δούλευαν στο θέρος. Ακόμα και τώρα στην προσφυγιά υπάρχει η μνήμη για τις σταχομαζώχτρες της Τηλλυριάς. Σκωπτικά, οι «Τηλλύρες», λεπτές φιγούρες με το μαντήλι στο κεφάλι και το τραγουδιστό γλωσσικό ιδίωμα, που τώρα πια μόνο Τουρκοκύπριοι της περιοχής έμειναν να μιλούν, δίγλωσσοι πρόσφυγες και οι ίδιοι στην Καρπασία. Η καταφρονεμένη Τηλλυριά, που το 1964 αντιστάθηκε στον τουρκικό επεκτατισμό, έγινε ολοκαύτωμα στις επιθέσεις της τουρκικής αεροπορίας και ο ποιητής και δημοσιογράφος Σπύρος Παπαγεωργίου την απαθανάτισε στο ποιητικό έργο «Αγία Τηλλυριά».

Έχει πολλές διηγήσεις η νοητή γραμμή, που συνδέει την Κύπρο, το Αιγαίο και τη Μαύρη Θάλασσα. Κάθε εποχή του θέρους να θυμόμαστε τις τρεις Σταχομαζώχτρες, το μεγαλείο μέσα στην ταπεινώση και η αθανασία στην καρτερία. ■